

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Alasuutari, Maarit

Title: Varhaiskasvatuksessa Suomi liputtaa vanhempien vaikutusmahdollisuuksien puolesta

Year: 2022

Version: Published version

Copyright: © Kirjoittaja, 2022

Rights: CC BY-ND 4.0

Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/>

Please cite the original version:

Alasuutari, M. (2022, 15.12.2022). Varhaiskasvatuksessa Suomi liputtaa vanhempien vaikutusmahdollisuuksien puolesta. MustRead.
<https://www.mustread.fi/artikkelit/varhaiskasvatuksessa-suomi-liputtaa-vanhempien-vaikutusmahdollisuuksien-puolesta/>

AKATEMIA, JURIDIikka, OPPIMINEN, VARHAISKASVATUS

Varhaiskasvatuksessa Suomi liputtaa vanhempien vaikutusmahdollisuuksien puolesta

Suomi on aktiivisesti mukana varhaiskasvatuspalvelujen kansainvälisessä kehittämissyhteistyössä. Tämän myötä kumppanuusajattelu on noussut myös meillä vanhempien ja varhaiskasvattajien yhteistyön perustaksi. Nyt uudet kansainväliset suositukset kuitenkin painottavat vanhempien ohjaamista lapsen kotikasvatuksessa. Suomessa taas pyritään vahvistamaan vanhempien tasavertaisia vaikutusmahdollisuuksia varhaiskasvatukseen, Maarit Alasuutari kirjoittaa. VAPAA LUKUOIKEUS

Maarit Alasuutari Jyväskylän yliopisto 15.12.2022 9:53

"Meillä varhaiskasvatus käy lähes kaikkien lasten vanhempien kanssa keskustelua lapsen kasvatuksesta niin kotona, päiväkodissa kuin perhepäivähoidossakin."

Suomalaisen varhaiskasvatuksen ideologiaa ja hallinnollisia perusteita on uudistettu merkittävästi tällä vuosituhanella.

Aiemmin päivähoitona tunnettu palvelu on nimetty varhaiskasvatukseksi. Samalla se on siirretty opetus- ja kulttuuripalvelujen alaisuuteen. Poliittisessa keskustelussa varhaiskasvatuksen merkitystä on alettu yhä enemmän korostaa

osana lapsen koulutuspolkua.

Varhaiskasvatuksen kansallista lainsäädäntöä ja ohjausta on uudistettu tältä pohjalta. Arkikäytännössä se on tarkoittanut uudistuksia myös varhaiskasvatuksen ja vanhempien välisen yhteistyön ohjeistuksissa.

Kumppanuusajattelu rantautui suomalaisen varhaiskasvatukseen vuosituhannen vaihteessa

Kodin ja varhaiskasvatuksen – samoin kuin koulun – yhteistyö on kiinnostanut tutkijoita kautta vuosikymmenten. Suhtautuminen yhteistyöhön on muuttunut. Aiemmin korostettiin työntekijän asiantuntijuutta ja vanhempien tietämättömyyttä. Nyt lähtökohtana on tasavertaisuuteen perustuva kumppanuussuhde.

Suomessa kumppanuusajattelu esitettiin varhaiskasvatuksen ohjauksessa jo 1980-luvun lopulla. Vallitsevaksi malliksi kodin ja varhaiskasvatuksen yhteistyökeskusteluissa se tuli tämän vuosituhannen alkuvuosina.

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus julkaisi vuonna 2003 varhaiskasvatuspalvelujen kehittämisen tukemiseksi Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet -asiakirjan. Julkaisussa vanhempien ja varhaiskasvatuksen suhteesta käytettiin nimitystä kasvatuskumppanuus.

Kasvatuskumppanuus kuvattiin vanhempien ja henkilöstön tietoiseksi sitoutumiseksi toimimaan yhdessä lasten kasvun, kehityksen ja oppimisen prosessien tukemisessa. Kumppanuuden edellytykseksi julkaisu esitti vanhempien ja työntekijöiden keskinäisen luottamuksen, tasavertaisuuden ja toistensa kunnioittamisen.

Jokaiselle lapselle yksilöllinen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet -asiakirja esitteli toisenkin merkittävän uudistuksen: jokaiselle varhaiskasvatuksessa olevalle lapselle laaditaan yksilöllinen varhaiskasvatussuunnitelma yhteistyössä vanhempien kanssa. Suunnitelmaa myös arvioitaisiin säännöllisesti. Pyrkimyksenä oli ottaa huomioon lapsen yksilöllisyys ja vanhempien näkemykset varhaiskasvatuksen toteuttamisessa.

Vaikka Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet -asiakirja ei ollut velvoittava säädös, suunnitelmakäytäntö yleistyi varsin nopeasti Suomen kunnissa. Samalla siitä tuli keskeinen kasvatuskumppanuuden ”näyttämö”.

”Vanhemmat saatiin mukaan yhteistyöhön varhaiskasvatuksen ammattilaisen kanssa. Samalla suunnitelma tarjosi tilan keskustella lapsen kasvatuksesta kotona.”

Suunnitelman laatimisesta muodostui käytäntö, jolla lähes kaikki varhaiskasvatuspalveluja käyttävät vanhemmat saatiin mukaan yhteistyöhön varhaiskasvatuksen ammattilaisen kanssa. Samalla suunnitelma tarjosi tilan keskustella lapsen kasvatuksesta kotona.

Vuosituhanen alun tutkimusten mukaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan liittyvät tapaamiset olivat vanhemmille hyvin merkityksellisiä. Ne mahdollistivat rauhallisen ajan ja paikan keskustella työntekijän kanssa lapsen toiminnasta ja ”pärvämisestä” päiväkodissa tai perhepäivähoidossa.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman ja kasvatuskumppanuuden omaksuminen näyttivät siis lisäävän vanhempien vaikutusmahdollisuuksia varhaiskasvatuspalveluissa. Tutkimus kuitenkin viittaa siihen, että käytännössä suunnitelmakeskusteluissa lapsen toiminta ja kasvatus kotona saivat huomattavan paljon tilaa, mutta suunnittelun osuus hänen varhaiskasvatuksensa osalta saattoi jäädä hyvin ohueksi.

Kumppanuus muuttui yhteistyöksi

Kasvatuskumppanuus sai varhaiskasvatuksessa vahvan sijan siitä huolimatta, että termiä myös kritisoitiin. Syynä oli muun muassa se, että kumppanuusosapuolten vastuiden tulkinnan osalta termi on avoin ja epäselvä. Kasvatuskumppanuus on lisäksi pikemminkin ideaali, jota on vaikea toteuttaa käytännön yhteistyössä, kuten varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelujen vuorovaikutuksen tutkimukset ovat tuoneet esiin.

Termi katosikin varhaiskasvatuksen ohjauksesta 2010-luvun puolivälissä, kun uusi Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet -asiakirja julkaistiin. Se on nykyisin varhaiskasvatuksen toteuttamista sitovasti ohjaava asiakirja.

Kasvatuskumppanuuden sijaan asiakirja käyttää termiä (kasvatus)yhteistyö. Yhteistyön tavoitteet ja sen olennaiset tekijät kuvataan kuitenkin hyvin samoilla sanoilla kuin kasvatuskumppanuus vuosituhannen alun aiemmassa versiossa. Termin muutos ei siis näytä muuttaneen aiempaa perusnäkemystä vanhemman ja varhaiskasvatuksen suhteesta.

Kasvatussuunnitelman kohteina lapsen kehitys, oppiminen ja ryhmässä toimiminen

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman ohjeistusta uudet säädökset sen sijaan tarkensivat. Suunnitelman laatiminen on nykyisin velvoittavaa. Siihen tulee kirjata pedagogisen toiminnan tavoitteet. Siinä tulee ottaa huomioon myös vanhemman näkemykset lapsen kehityksestä, oppimisesta ja ryhmässä toimimisesta.

Nykyinen varhaiskasvatussuunnitelmaa koskeva ohjeistus näyttäisi siis rajaavan vanhemman ja työntekijän yhteistyötä aiempaa tiukemmin varhaiskasvatuksen toimintaa koskeviin keskusteluihin. Toistaiseksi meillä ei kuitenkaan vielä ole tutkimustietoa siitä, ovatko suunnitelmakäytännöt ja -vuorovaikutus mahdollisesti käytännössä muuttuneet lainsäädäntömuutosten jälkeen.

”Nykyisen varhaiskasvatuslain tavoitteena on tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.”

Vaikka varhaiskasvatusta ohjaava lainsäädäntö uudistettiin varsin kattavasti, siinä säilyi yksi vanhempien ja varhaiskasvatuksen suhdetta kuvaava säädös hyvin samanlaisena.

Jo 1980-luvun alkupuolella silloiseen päivähoitolakiin sisällytettiin säädös, jonka mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea koteja näiden kasvatustehtävässä. Myös nykyisen lain tavoitteena on tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

Mitä tämä tukeminen käytännössä tarkoittaa, jää kuitenkin varhaiskasvatuksen ohjauksessa avoimeksi.

Onko Suomi kodin ja varhaiskasvatuksen yhteistyön ohjauksessa oman tiensä kulkija?

Varhaiskasvatuksen kehittämisen kansainvälissä keskusteluissa OECD on vahva toimija. Se on vuodesta 2001 lähtien julkaissut useita ”Starting Strong” -raportteja, joissa esitetään suosituksia ja linjauksia kansallisten varhaiskasvatuspalvelujen kehittämiseksi. Suomi on osallistunut OECD-yhteistyöhön koko raporttisarjan julkaisemisen ajan.

Kun suomalaisen varhaiskasvatuksen tämän vuosituhanen ohjausdokumentteja vertaa OECD-raporttisarjan julkaisuihin, Suomi näyttää ainakin jossain määrin irtautuneen OECD:n esittämistä vanhempien ja varhaiskasvatuksen yhteistyön suosituksista.

Vuoden 2001 Starting Strong -raportissa vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä kuvattiin luottamukseen ja kunnioitukseen perustuvaksi kumppanuudeksi. Vanhempien ja varhaiskasvattajien välistä vapaata tiedonkulkua pidettiin tärkeänä. Julkaisu painotti vanhempien lasta koskevan tiedon merkitystä varhaiskasvatukselle.

Raportin teksti on näiltä osin hyvin samankaltainen kuin kasvatuskumppanuuden ideaali ja kuvaus vuosituhanen alun Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet -asiakirjassa. Hyvin samaan tapaan vanhempien ja varhaiskasvatuksen yhteistyötä kuvataan myös nykyisessä varhaiskasvatuksen ohjeistuksessa, vaikka kumppanuus-termi ei ohjeistuksessa esiinnykään.

”Kansainvälisessä Starting Strong -raportista kumppanuus-termi on lähes kadonnut. Varhaiskasvatuksen ja vanhempien välistä suhdetta pohditaan vanhempien sitoutumisen ja sitouttamisen sekä osallistumisen kannalta.”

Myös uusimmasta Starting Strong -raportista kumppanuus-termi on lähes kadonnut. Sen sijaan varhaiskasvatuksen ja vanhempien välistä suhdetta pohditaan vanhempien sitoutumisen (engagement) ja sitouttamisen sekä osallistumisen (involvement) kannalta.

Raportissa yhteistyön keskiössä on lapsen oppiminen ja erityisesti vaikuttaminen lapsen oppimiseen kotiympäristössä. Työntekijöiden – ja varhaiskasvatuksen ylipäätään – on raportin mukaan pyrittävä ohjaamaan vanhempien toimintaa

lapsen ”opettajana” kotona.

Ovatko vanhemmat osaamattomia?

OECD:n uusimman Starting Strong -raportin kuvaukset vanhempien kanssa tehtävästä yhteistyöstä viittaavat siis siirtymään, jossa varhaiskasvatuksen ja sen työntekijöiden asiantuntijuutta painotetaan tasavertaista kumppanuutta enemmän. Tässä hierarkkisen yhteistyösuhteen kuvauksessa vanhemmat näyttävät kasvatus tehtävässään osaamattomina.

Vastaavaa siirtymää ei suoraan voi tunnistaa suomalaisesta varhaiskasvatuksen ohjauksesta. Siinä korostetaan vanhempien mahdollisuutta vaikuttaa varhaiskasvatuksen toimintaan. Näin siitä huolimatta, että heidän tukemisensa todetaan myös varhaiskasvatuksen tavoitteeksi.

Suomalaisissa asiakirjoissa vanhempien ja varhaiskasvatuksen yhteistyön ohjaus näyttää perustuvan edelleen kumppanuuden ”henkeen”, kuten se kuvattiin OECD:n raportissa vuosituhannen alussa – vaikka itse kumppanuus-termi on ohjausdokumenteista kadonnut.

Ehkä keskustelut siitä, miten varhaiskasvatus voi ohjata lapsen kodin kasvuympäristöä, eivät ole meillä tulleet ajankohtaisiksi. Näin siksi, että suunnitelmakäytännön myötä varhaiskasvatus käy lähes kaikkien lasten vanhempien kanssa keskusteluja lapsen kasvatuksesta niin kotona kuin päiväkodissa tai perhepäivähoidossa.

Maarit Alasuutari

Maarit Alasuutari on varhaiskasvatustieteen professori Jyväskylän yliopistossa.

Tämän sisällön mahdollistaa Jyväskylän yliopisto.
Journalistinen päätösvalta on MustReadin toimituksella.

Tämä artikkeli on julkaistu Creative Commons CC BY-ND 4.0 -lisenssillä.

Tutustu muihin vapaan lukuoikeuden Akatemia-artikkeleihin

Piditkö artikkelista?

**REKISTERÖIDY JA KOKEILE MUSTREADIA
14 PÄIVÄÄ MAKSUTTA**

Keskustelu

Tätä juttua ei ole vielä kommentoitu.

© Toinen Aatos 2022